

Sygn. akt I UK 108/17

POSTANOWIENIE

Dnia 16 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania [...] Szpitala [...] w N. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.

z udziałem zainteresowanych: T. M., W. M., "A." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w N. oraz K. T. właściciela [...] R. [...] w B.

o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 16 maja 2017 r.,

skargi kasacyjnej odwołującego się [...] Szpitala [...] w N. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 18 maja 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. decyzjami z dnia 6 września 2013 r. stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne zainteresowanych T. M. i W. M. podlegających ubezpieczeniom jako pracownicy u płatnika składek [...] Szpitala [...] w N. w okresach i w wysokości wskazanej w zaskarżonych decyzjach powinna obejmować przychód osiągnięty przez ubezpieczonych z tytułu umów zlecenia zawartych przez nich z zainteresowanymi: „A.” Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością w N. oraz [...] R. [...] w B.

Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w N. wyrokiem z dnia 9 lipca 2014 r. oddalił odwołania, a Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 18 maja 2016 r. oddalił apelację [...] Szpitala [...] w N. (dalej jako płatnik składek).

W wyrokach sądów *meriti* przyjęto że T. M. i W. M. jako zleceniobiorcy w ramach umów zlecenia zawartych z zainteresowanymi wykonywali usługi medyczne pokrywające się z charakterem pracy świadczonej z tytułu zatrudnienia na podstawie umów o pracę łączących ich z własnym pracodawcą [...] Szpitalem [...] w N.. Czynności przez nich podejmowane były wykonywane w siedzibie pracodawcy i na rzecz jego pacjentów. Świadcząc usługi medyczne na podstawie wskazanych umów zlecenia, ubezpieczeni wykonywali takie same czynności, jak na podstawie zawartych umów o pracę. Czynności te wykonywane były w tym samym miejscu, w tych samych warunkach, z wykorzystaniem tego samego sprzętu należącego do płatnika składek. Również nadzór nad obowiązkami wynikającym z umowy zlecenia sprawowały osoby, które normalnie sprawują nadzór na obowiązkami wynikającymi z umów o pracę. Ubezpieczeni byli zobowiązani do przestrzegania przyjętej u płatnika składek organizacji pracy i funkcjonowania oddziałów szpitalnych ze szczególnym uwzględnieniem Szpitalnego Oddziału Ratowniczego oraz zespołów wyjazdowych. Środki na wynagrodzenia zleceniobiorców pochodziły ze środków publicznych przekazywanych przez Narodowy Fundusz Zdrowia płatnikowi składek, a za jego pośrednictwem zainteresowanym.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że powyższe uwarunkowania faktyczne nie pozostawiają wątpliwości co do tego, iż świadczone przez ubezpieczonych w ramach umów cywilno-prawnych usługi medyczne odpowiadają pracy wykonywanej na podstawie stosunku pracy (chodzi o pracownika w rozumieniu przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) i w istocie były świadczone na rzecz faktycznego pracodawcy w rozumieniu przepisów prawa pracy, to jest płatnika składek. Słuszne zatem było zastosowanie do ubezpieczonych dyspozycji art. 8 ust. 2a, a w dalszej kolejności przede wszystkim art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1, art. 18 ust. 1a i art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.)

oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej ze środków publicznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 581 ze zm.).

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł płatnik składek, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj.:

- art. 83 § 1 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez nieuwzględnienie, że wydanie decyzji określających wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne u płatnika składek z uwzględnieniem przychodu z tytułu umowy zlecenia w podstawie wymiaru składek z tytułu umowy o pracę nastąpiło bez uprzedniego wydania decyzji o objęciu zainteresowanego obowiązkiem ubezpieczenia społecznego z tytułu umowy zlecenia zawartej przez niego z osobą trzecią, świadczonej w istocie na rzecz swojego pracodawcy, u tego płatnika składek tak jak pracownika,

- art. 83 § 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez nieuwzględnienie, że wydano na jego podstawie decyzje ustalające podstawę wymiaru składek podczas, gdy w istocie stanowi on wyłącznie podstawę do wydania decyzji ustalającej wymiar składek,

- art. 18 ust. 1 i ust. 1a, art. 20 ust. 1 w związku z art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w oderwaniu od uregulowań zawartych w art. 4 pkt 2 lit. a i w konsekwencji pominięcie definicji legalnej płatnika składek i uznanie, iż płatnikiem może być podmiot nie pozostający z osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie ubezpieczeniami społecznymi,

- art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, iż płatnikiem składek w stosunku do osób świadczących pracę na rzecz swojego pracodawcy w ramach zawartych umów cywilnoprawnych z innym niż pracodawca podmiotem jest tenże pracodawca,

- art. 8 ust. 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przez przyjęcie, że pracodawca jest płatnikiem składek dla osób świadczących na jego rzecz pracę w ramach umów cywilnoprawnych zawartych z innym podmiotem, w sytuacji gdy w rzeczywistości z

przepisu wynika wyłącznie obowiązek objęciem tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, jak pracownika,

- art. 18 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, że stanowi on podstawę prawną sumowania przychodu z tytułu umowy o pracę z przychodem z tytułu umowy cywilnoprawnej zawartej przez pracownika z osobą trzecią,

- art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie wymagające od odwołującego zachowań naruszających chronione przez art. 23 i 24 k.c. dobra osobiste osoby fizycznej, ustawę o ochronie danych osobowych oraz pozostających w sprzeczności z przepisem art. 51 ust. Konstytucji RP i art. 22¹ § 1 i 2 k.p.,

- art. 51 Konstytucji RP przez wprowadzenie domniemania pozaustawowego obowiązku udostępnienia pracodawcy przez zatrudniającego pracownika podmiot zewnętrzny danych dotyczących zatrudnienia pracownika pomimo braku możliwości wskazania podstawy prawnej takiego żądania,

- art. 8 ust. 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych przez błędną wykładnię rozszerzającą i niewłaściwe zastosowanie przepisu do umów, które nie podlegają przepisom Kodeksu cywilnego o umowie zlecenia i umowie o dzieło, to jest do umów o udzielanie świadczeń zdrowotnych,

- art. 35 i 35a ustawy o zakładach opieki zdrowotnej i art. 132 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej poprzez uznanie, że umowa na udzielanie świadczeń zdrowotnych zawarta przez pracownika odwołującego się z jego podwykonawcą nie jest umową o udzielanie świadczeń zdrowotnych, do której stosuje się przepisy wymienionych ustaw tylko umową zlecenia, do której stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego z tego powodu, że art. 133 w związku z art. 132 ust. 3 wprowadza zakaz zawarcia umowy na podwykonawstwo z osobą, która udziela świadczeń zdrowotnych u świadczeniodawcy oraz z tego powodu, że wykonywane czynności nie różnią się od tych wykonywanych w ramach umowy o pracę.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego, ewentualnie o

uchylenie zaskarżonego wyroku wraz z poprzedzającym go wyrokiem Sądu Okręgowego w N. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego lub o zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie odwołań od decyzji organu rentowego i zasądzenie na rzecz skarżącego kosztów postępowania za wszystkie instancje.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania uzasadniono potrzebą wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości, a mianowicie art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych ze względu na brak możliwości zastosowania wskazanych przepisów bez naruszenia przepisu art. 51 ust. 1 Konstytucji RP, art. 23 i art. 24 k.c., ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych i art. 22¹ § 1 i 2 k.p. oraz występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, a w szczególności: 1) czy wydanie decyzji określającej wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne u płatnika składek z uwzględnieniem przychodu z tytułu umowy zlecenia w podstawie wymiaru składek z tytułu umowy o pracę może być wydane bez uprzedniej decyzji o objęciu zainteresowanego obowiązkiem ubezpieczenia społecznego u tego płatnika składek, tak jak pracownika; 2) czy przepis art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, może stanowić podstawę prawną do wydania decyzji ustalającej podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne; 3) czy z faktu, że przepis art. 133 w związku z art. 132 ust. 3 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych ustanawia zakaz zawierania umowy o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z osobą wykonującą zawód medyczny, jeżeli udziela ona świadczeń opieki zdrowotnej u świadczeniodawcy, który zawarł umowę o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej z Funduszem wynika, że umowa zawarta z taką osobą nie jest umową o udzielenie świadczenia opieki zdrowotnej. Skarżący we wniosku powołał się także na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, co wynika z zarzutów zawartych w podstawach skargi kasacyjnej oraz z ich uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, jeżeli istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, jeżeli zachodzi nieważność postępowania lub jeżeli skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na występowaniu w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz z uwagi na oczywistą zasadność skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Odwołanie się do przesłanki potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości (ze wskazaniem, na czym te poważne wątpliwości polegają), nie doczekał się wykładni, bądź że jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, niepublikowane). W konsekwencji na skarżącym ciąży obowiązek wskazania poważnych wątpliwości interpretacyjnych związanych ze stosowaniem danego przepisu wraz z podaniem doktrynalnego lub orzeczniczego źródła tych wątpliwości, bądź rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 25/13, LEX nr 1408197; z dnia 5 grudnia 2013 r., II CSK 244/13, LEX nr 1405354; z dnia 10 października 2013 r., II UK 235/13, LEX nr 1381272). Nie można przy tym uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5). Skarżący pomija, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego już dwukrotnie podjęto tematykę relacji zachodzącej między art. 8 ust 2a ustawy systemowej a kwestią ochrony danych

osobowych. Poza zauważonym przez skarżącego wyrokiem z dnia z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11 (OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266), szczegółowe i wszechstronne rozważania można znaleźć w wyroku z dnia 24 września 2015 r., I UK 490/14 (LEX nr 1854103). W obu judykatach zgodnie przyjęto, że nie można kwalifikować jako naruszenia konstytucyjnych gwarancji w zakresie ochrony danych osobowych oraz obrazy dóbr osobistych sytuacji zasięgania wiedzy o przychodach pracownika dla realizacji ustawowych obowiązków podmiotu zwracającego się o takie informacje, w tym przypadku - obowiązków płatnika składek, określonych w przepisach ustawy systemowej (por. też odpowiedź Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych z dnia 20 lipca 2012 r. w sprawie przetwarzania danych zleceniobiorcy pracującego na rzecz swojego pracodawcy; Rzeczpospolita z dnia 20 sierpnia 2012 r.). W tym stanie rzeczy, nie jest przekonujące twierdzenie, że przywołane przez skarżącego przepisy nadal budzą wątpliwości lub rozbieżności w orzecznictwie.

Odnosząc się do przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego stwierdzić należy natomiast, że aby było to możliwe, to konieczne byłoby przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem "prawnym" oraz czy jest to zagadnienie "istotne" (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950, czy z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307).

W rozpoznawanej sprawie nie było sporne, że zainteresowani posiadają status pracownika, a zatem organ rentowy nie miał powodu okoliczności tej potwierdzać odrębną decyzją. Wątpliwości istniały tylko w zakresie pytania, czy pracodawca miał obowiązek odprowadzić składki również z tytułu formalnie zawartych umów prawa cywilnego. Wynika to z tego, że art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych za pracownika uważa również osobę wykonującą pracę w ramach umów cywilnoprawnych na rzecz pracodawcy, z którym pozostaje w stosunku pracy. Oznacza to, że na gruncie tego przepisu nie dochodzi do wątpliwości w zakresie objęcia ubezpieczeniem, a wyłącznie co do wysokości podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne. Po tym wywodzie staje się jasne, że zagadnienie prawne podniesione przez skarżącego nie jest istotne, skoro można je bez trudu rozwiązać przy zastosowaniu podstawowych metod interpretacyjnych. Z tych samych względów kolejne zagadnienie prawne nie daje podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przepis art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych upoważnia Zakład Ubezpieczeń Społecznych do wydania decyzji w indywidualnej sprawie dotyczącej ustalenia wymiaru składek. Nie można tego dokonać bez ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. W rezultacie, jasne staje się, że przepis obejmuje również umocowanie do wydawania decyzji określających podstawę wymiaru składek, tak aby płatnik na tej podstawie mógł wyliczyć, zadeklarować i odprowadzić należne składki (art. 41 ust. 1-3 i art. 46 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Ostatnie z zagadnień prawnych przywołanych przez skarżącego było również przedmiotem rozważań judykatury. W wyroku z dnia 13 lutego 2014 r., I UK 323/13 (LEX nr 145519), jak również w postanowieniu z dnia 22 czerwca 2015 r., I UZ 3/15 (LEX nr 1781846) Sąd Najwyższy uznał, że lekarz zatrudniony w ramach stosunku pracy nie może być równocześnie podwykonawcą świadczeń zdrowotnych udzielanych przez zatrudniający go podmiot medyczny, gdyż legalne jest zawierane odrębnych rodzajowo od umów regulowanych przepisami Kodeksu cywilnego oraz nieobjętych obowiązkowym tytułem ubezpieczenia społecznego umów na wykonywanie świadczeń zdrowotnych wyłącznie z ustawowo określonymi podmiotami trzecimi, które wobec świadczeniodawcy, którego wiąże umowa z

Narodowym Funduszem Zdrowia, nie pozostają w stosunkach prawnych podporządkowania co do rodzaju pracy ani miejsca i czasu świadczenia usług zdrowotnych. Zbieżny pogląd został też wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2015 r., I UZ 6/15 (LEX nr 1767098). Trudno w tych okolicznościach twierdzić, szczególnie przy lakonicznym sposobie przedstawienia problemu przez skarżącego, że w sprawie wystąpiło istotne zagadnienie prawne.

Ponadto z rozważań dokonanych powyżej wynika, że skarga kasacyjna nie jest oczywiście uzasadniona. Po pierwsze, w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, iż jednoczesne uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi, a można wręcz stwierdzić, że jest błędem logicznym (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355). Po drugie, należy przywołać utrwalone stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym przepisy ustawy systemowej nie definiują pojęcia "płatnik składek", aczkolwiek w jej art. 4 pkt 2 lit. a-z wymieniono enumeratywnie wszystkie podmioty mające ten status. Jednym z płatników jest w myśl art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej pracodawca. W żadnym z przepisów ustawy systemowej nie zamieszczono jednak własnej, autonomicznej definicji tego pojęcia. Na potrzeby regulacji omawianego aktu (a więc także jego art. 8 ust. 2a) należy zatem stosować termin "pracodawca" w znaczeniu, jakie nadaje mu art. 3 k.p. W myśl tego przepisu, pracodawcą jest osoba fizyczna oraz jednostka organizacyjna, nawet nieposiadająca osobowości prawnej, jeśli zatrudnia ona pracowników. Tak zdefiniowany pracodawca jest z mocy art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej płatnikiem składek dla wszystkich pracowników w rozumieniu tego aktu, a zatem także dla tych, o których mowa w art. 8 ust. 2a, w tym także dla pracowników pozostających z nim w stosunku pracy i jednocześnie wykonujących na jego rzecz pracę w ramach umów cywilnoprawnych zawartych z osobą trzecią (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824 i z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, LEX nr 585727).

Dodatkowo wskazać należy, że w sprawach dotyczących tego samego skarżącego Sąd Najwyższy postanowieniami z dnia 10 maja 2017 r. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (I UK 106/17 i I UK 107/17).

Z powyższych względów orzeczono jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).

I.n